

Förslag till ny kyrkohandbok

4. Några principiella synpunkter

MIKAEL LÖWEGREN OCH MIKAEL ISACSON

Förslaget till ny kyrkohandbok och ordningen för Högmässa och Mässa har tidigare redovisats och kommenterats i SPT nr 22, 23 och 24. I denna avslutande artikel diskuterar författarna några mer principiella frågeställningar och kommenterar i större utsträckning förslagets motiveringar. De påpekar avslutningsvis att Svenska kyrkan – eftersom kyrkohandbokens normerande funktion i praktiken alltmer avtagit – i framtiden skulle kunna ge ut en kyrkohandbok som är stramare och mindre variationsrik vad gäller strukturen, men som samtidigt inte skulle vara förpliktande för präster och församlingar, utan mer ett material att hämta gudstjänstmaterial ur.

Arbetets direktiv

Arbetet med detta kyrkohandboksförslag går tillbaka till 1997, då Svenska kyrkans dåvarande centralstyrelse fastställde direktiv för en översyn av kyrkohandboken. Detta resulterade våren 2000 i ett handboksförslag som mötte stor kritik bland remissinstanserna. Först 2006 beslutade Kyrkostyrelsen att fortsätta arbetet med kyrkohandboken. Tre uppgifter från det ursprungliga direktivet kvarstod då:

- en anpassning till Bibel 2000
- en kyrkorättslig och anvisningsmässig anpassning till kyrkoordningen
- en bearbetning av de liturgiska formuleringarna i syfte att finna ett mer inkluderande språkbruk.

Därtill beslutade Kyrkostyrelsen 2009 att det inte skulle vara en »översyn» utan en mer »genomgripande revision» av kyrkohandboken, som även skulle föregås av en försöksverksamhet. Orsaken var att biskopsmötet menade att »det grundläggande problemet

är att församlingarna, i sin ambition att fira gudstjänst som fungerar väl i vår tid, allt oftare avviker från gällande handbok».

Ett av direktiven från 1997 återfinns inte 2006, nämligen att föra in arbetet med de ekumeniska översättningarna av trosbekännelserna och Herrens bön i Svenska kyrkans gudstjänstliv. Det är synd att arbetet med att finna gemensamma översättningar av trosbekännelserna inom det svenska språkområdet har avstannat. Det är en rikedom att trosbekännelserna är gemensamma. Det vore en ännu större rikedom om de kunde få en översättning till svenska som delas av alla kyrkor och samfund.

Anpassning till Bibel 2000

Handbokskommittén för ett principiellt resonemang där man konstaterar, dels att ett flertal bibeltexter ingår i handboken och att »ett stort antal liturgiska texter bygger på biblisk text», dels att det inte finns ett entydigt samband mellan en viss bibelöversättning och en kyrkohandbok. En bibeltext kan

t.ex. ha flera olika betydelser, där bara en är tillämplig i liturgin.

Vad gäller direkta bibelläsningar är dessa hämtade ur Bibel 2000, men i enskilda fraser i liturgin väljer man ibland översättningen ur Bibel 2000, ibland inte. Ett exempel på det senare är Glorias formulering, som följer HB 1986: »Ära åt Gud i höjden och frid på jorden bland människor som han älskar». Bibel 2000 har ju istället »Ära i höjden åt Gud och på jorden fred åt dem han har utvalt» (Luk 2:14). Någon tydlig och konsekvent linje när man gör det ena och det andra finns inte. Det vore nog också orimligt att begära detta. Man måste göra avvägningar från fall till fall. Faktorer att ta hänsyn till är de tonsättningar som är i bruk, vilka församlingssvar som är väl inarbetade etc.

I något fall genomför man dock en förändring under sken av att det är en anpassning efter Bibel 2000, medan det egentligen rör sig om något annat. Vid brödsbrytelsen kan prästen säga som i nuvarande handbok: »Brödet som vi bryter är en delaktighet av Kristi kropp». Till detta finns en alternativ formulering: »Brödet som vi bryter ger oss gemenskap med Jesus Kristus». Enligt förslagets förklaringar talar det senare alternativet »i anslutning till Bibel 2000, om gemenskapen med 'Jesus Kristus'». Läser man 1 Kor 10:16 – som texten går tillbaka på och som kommittén också hänvisar till – står det emellertid så här: »Brödet som vi bryter, ger det oss inte gemenskap med Kristi kropp?»

Det kan också noteras att man genomgående, med undantag av trosbekännelserna, i anslutning till Bibel 2000 använder sig av uttrycket »den heliga Ande». För många är detta ett kontroversiellt steg. Det hade varit intressant att veta om man också fört något ekuumeniskt resonemang kring att använda denna formulering i liturgiska texter.

Inkluderande språkbruk: komplement, inte ersättning

Flera av de nyskrivna alternativen i förslaget är – helt i enlighet med direktiven – formulerade med ett mer könsneutralt språk. Det belyser den strategi som kommittén valt att arbeta efter. Man vill inte *ersätta* enskilda formuleringar med nya fraser. Istället väljer man att *komplettera* dem med alternativa ordalydelser. I prefationerna finns t.ex. genomgående frasen »du ensam är värd vårt lov, allsmäktige Fader, helige Gud» men också det alternativa »du Skapare som ger liv åt allt» (den senare dock endast i en av de musikaliska serierna).

Flertalet av de liturgiska texter som finns i den nuvarande handboken återfinns därför utan ändringar i handboksförslaget. Det kan vara värt att jämföra det nuvarande handboksförslaget med det som utkom 2000, som också strävade efter ett inklusivt och/eller icke-hierarkiskt perspektiv.

I acklamationen »Din död förkunnar vi, Herre ...» efter instiftelseorden försökte förslaget 2000 undvika ordet »Herre», och skrev istället: »Kristus, din död förkunnar vi ...». Förslaget 2012 skriver däremot: »Din död förkunnar vi (Herre)». Man ändrar alltså inte den gamla formuleringen, men ger den ett alternativ. Påfallande många »Herre» är i förslaget satta inom parentes. Där det inte sker handlar det ofta om text som det finns musik till.

Kyrkorättslig anpassning: högmässan och huvudgudstjänsten

Högmässan och huvudgudstjänsten har betydligt fler moment som alltid måste vara med än Mässa/Gudstjänst. Det innebär bl.a. en form av kvalitetssäkring av begreppet Högmässa. I klartext betyder det att om man ser Högmässa i predikoturerna ska man veta vilken typ av gudstjänst det är man går

till. Detta är ett sätt att värna om Svenska kyrkans tradition och en möjlighet för den församling som vill påannonsera att man firar en ganska traditionell gudstjänst att göra det. Det får bli en fråga för framtiden om denna kvalitetssäkring kommer att stå sig, eller om de flesta församlingarna väljer att rubricera sina gudstjänster som Mässa, för att ha en större frihet.

I ordningen för Mässa framgår att vissa moment i ordningen visserligen är fakultativa men ändå ska ingå när mässan firas som huvudgudstjänst. Det rör sig då om Trosbekännelsen, Kyrkans förbön och, hoppas vi, Prefationen och Sanctus (se vår föregående artikel om den oklarhet som finns i förslaget härvidlag). Det finns fog för en sådan ordning. På en sön- eller helgdag är det rimligt att Trosbekännelsen läses, men den behöver inte förekomma i varje mässa på vardagarna. Förslagets förklaringar framhåller i detta sammanhang att huvudgudstjänst är »ett begrepp som fungerar som redskap för domkapitlens tillsyn».

Sätter man däremot begreppet huvudgudstjänst i relation till Strukturutredningen kan man fråga sig om det längre blir användbart. När denna artikel skrivs har kyrkomötet ännu inte fattat sitt beslut, men utskottsförslaget innebär att kravet för församlingar som ingår i ett pastorat att fira huvudgudstjänst överflyttas på pastoraten. Därutöver ska domkapitlet i församlingsinstruktionen besluta vad som ska gälla beträffande huvudgudstjänster i de församlingar som ingår i ett pastorat.

Vi förutsätter att domkapitlet kommer att föreskriva att huvudgudstjänst ska firas i åtminstone en församling, även om den ingår i ett större pastorat. Rent teoretiskt skulle emellertid ett blivande Malmö pastorat, omfattande hela Malmö kommun, kunna nöja sig med att fira *en enda* gudstjänst som defi-

Liturgiska kläder på beställning, broderas efter dina önskemål

Webshop: ullerucka.se
eller ring 0582-23098,
073-1520325

nieras som huvudgudstjänst om domkapitlet inte föreskriver något annat. Gudstjänsterna i övriga kyrkor på en sön- eller helgdag skulle därmed inte behöva följa de krav som gäller för huvudgudstjänster. Utvecklingen i Svenska kyrkan kommer sannolikt att gå mot en ännu större variationsrikedom i söndagsgudstjänsternas gestaltning.

Frihet och fasthet: en ökande mångfald

Handboksförslagets förklaringar talar om en välavvägd balans mellan »frihet och fasthet» som en grundtanke. I praktiken tycks friheten vara mer betonad än fastheten. Texterna i förslaget präglas av ökande mångfald. Redan i HB 1986 finns många olika alternativ för en mängd olika moment. Dessa har i förslaget blivit ännu fler. Antalet moment som har alternativa formuleringar har också ökat i antal. Därtill överlåter man, när Mässa/Gudstjänst firas, i större utsträckning till den lokala församlingen och prästen vilka enskilda moment som ska vara med eller som kan utelämnas. Gudstjänsten kan då innehålla allt som idag finns i en normal högmässa, men man kan

också efter inledningsorden t.ex. direkt övergå till dagens kollektbön. Måltiden kan firas såväl med prefation och Helig som utan etc.

Det är inte svårt att se att kommittén samlat samtliga de varianter som återfinns i de nuvarande huvudgudstjänsterna under ett och samma tak. Oavsett vilken gudstjänst en församling idag firar kan man i princip fortsätta med denna. Det innebär i klartext att när det står »Mässa» eller »Gudstjänst» i predikturen kommer det, i än högre utsträckning än idag, att kunna avse vitt skilda företeelser.

Kommittén säger att mässans fyra huvuddelar – Samling, Ordet, Måltiden och Sändningen – är uttryck för ett igenkännande. Men om dessa delar kan anta radikalt olika former i olika kyrkor ger det knappast någon form av »fasthet». Igenkännandet torde reduceras till att man läser ur Bibeln, predikar, firar nattvard, ber Herrens bön och välsignas.

I kommentardelen hänvisas bl.a. till våra nordiska systerkyrkor, *Church of England* och *Evangelical Lutheran Church in America (ELCA)*. Om man ser efter i deras motsvarigheter till kyrkohandböcker finns i flertalet en alternativrikedom inom enskilda moment. Det finns t.ex. flera olika nattvardsböner. Men vilka moment som ska vara med i en gudstjänst, eller i vilken ordning de ska komma, är i princip fastlagt och inte föremål för en enskild församlings överväganden. Svenska kyrkans kyrkohandbok kommer, så vitt vi vet, att vara en särpling i sin genre genom att den i så liten utsträckning normerar hur gudstjänstlivet gestaltas.

Den mångfald som ryms inom förslaget innebär i praktiken att de olika kyrkliga traditioner som idag ryms inom Svenska kyrkans ram också kommer att finna sitt utrymme inom en kommande kyrkohandbok. Detta har uppenbarligen också varit en ambition från kommitténs sida. Det ska finnas alterna-

tiv som passar alla. I den kyrka som är dagens Svenska kyrkan är detta kanske den enda vägen att gå. Samtidigt måste man i ärlighetens namn konstatera att resultatet närmast blir ett sken av enhetlighet.

Ordo

Den stora mångfald och variationsrikedom som förslaget rymmer ställs av kommittén i relation till gudstjänstens ordo. Med ordo avser kommittén »ett gemensamt handlingsmönster» över världen och genom kyrkohistorien för den kristna gudstjänsten. Man skriver: »I själva gudstjänstskeendet finns grundläggande likheter även om former, ordningar och strukturer varierar». Kommittén betonar därför att »gudstjänstens struktur, snarare än specifika ordval» är det »avgörande och bärare av det gemensamma». Sitt tydligaste genomslag får denna ordotanke för kommittén i mässans fyrdelade struktur: »En kyrkohandbok ... bör innehålla en grundordning där gudstjänstens gemensamma handlingsmönster kan kännas igen. En sådan ordning ... utgörs av huvuddelarna Samling, Ordet, Måltiden (om nattvard firas) och Sändning».

Tanken på ett gudstjänstens ordo har utvecklat av den ortodoxe teologen Alexander Schmemmann och senare tagits upp bl.a. av den lutherske liturgiprofessorn Gordon Lathrop. I deras förståelse är dock ordo framför allt ett innehållsligt begrepp, där den underliggande strukturen uppvisar gemensamma drag såväl ekumeniskt som historiskt. All liturgi består av skeenden, ord och handlingar med en inneboende mening och logik. De liturgiska teologernas fråga är vad som sker på djupnivån: Vad uttrycker och förmedlar den kristna gudstjänsten? Kommitténs uppfattning av ordobegreppet framstår därför som ytlig. Ordotanken kan inte reduceras till att definiera (hög)mässans huvuddelar. Istället

handlar det om att se hur gudstjänstskeendet uttrycker kyrkans tro. Och här är just specifika ordval också en bärare av det gemensamma. Att liturgin skall riktas till Fadern genom Sonen i Anden är ingen lek med ord.

Till skillnad från den personliga bönen, eller enskilda och gemensamma andakter av olika slag, måste liturgin tydligt uttrycka vad Bengt Hägglund kallat »trons mönster». Liturgin kan i detta perspektiv sägas vara ett *instämmande* i den kristna bekännelsen och ett *intuitivt inövande* i denna bekännelse. Vi formas av denna kyrkans liturgi, snarare än formar den. Det ställer stora krav på hur bärande böner och handlingar formuleras, relateras till varandra och sätts samman till en *ordo* som verkligen uttrycker det trinitariska och kristologiska dogmat. Vi vill belysa detta med tre exempel.

(1) Inledningsord 7 lyder: »Gud är här. Evig, öppen, nära. I denna rymd möts vi. I denna kärlek lever vi. Inför Gud lovsjunger/ber/bekänner vi.» Det är en fin bön som naturligtvis inte på något sätt kan sägas vara okristen eller stå i motsats till kyrkans tro. Däremot är den ju inte ett tydligt uttryck för den kristna bekännelsen. Inom en tolkande trinitarisk ram kan man ha en del material som är mer »öppet», ungefär som en del av psalmerna i vår psalmbok. Vad ett sådant inledningsord förmedlar beror alltså av om man först öppnat mässan i Fadern och Sonens och den Helige Andes namn eller inte, liksom av vad som följer efteråt.

(2) Förslaget gör det, så vitt vi kan se, möjligt att helt undvika »Fader» annat än i Herrens bön. Det går att välja alternativ så att gudstjänsten istället brukar ett okvalificerat »Gud» eller byter ut »Fader» mot »Skapare». Vad gör det med vår förståelse av det mysterium vi kallar Gud? Vad händer om vi talar om Treenigheten som *något annat* än Fader–Son–Ande?

Tidskriften Evangelium

Ny kulturtidskrift för svensk-kyrklig idé, kultur och kritik.

Nr. 2 ute 18 december!

www.tidskriftenevangelium.se

(3) Prästen kan enligt förslaget inleda såväl evangelieläsningen som prefationen med att istället för »Upplyft era hjärtan» säga/sjunga »Öppna era hjärtan». Ingen kan rimligtvis ha något emot att vi ska öppna våra hjärtan för Gud. Men väljer man det här alternativet framför det traditionella vid just det här momentet i mässan betyder det en medveten eller omedveten nedtoning av nattvardsmåltidens himmelska dimension. Vidare tydliggör förslagets förklaringar klart att det här handlar om att skifta trosinnehåll: »*Innebörden är här en annan* än i den traditionella formuleringen. Bedömningen i revisionsprocessen har varit att 'Upplyft era hjärtan' idag i en del sammanhang kan vara en svårbegriplig formulering som mindre associeras till lovsägelse och mer förstärker *Gud som överordnad i förhållande till människan*» (våra kursiveringar). En formulering som tagen för sig själv är fullt tänkbar kan i sitt sammanhang få uttalade eller outtalade effekter på djupstrukturen.

Dessa tre exempel pekar på att någonstans passeras – även om det inte alltid är så enkelt att precis definiera var – en gräns där helheten inte längre kan sägas uttrycka kyrkans tro. I slutänden handlar hela frågan om det i djupaste mening ekumeniska perspektivet. Kan den tro som kommer till uttryck i ord och handling kännas igen av de trogna i alla tider?

Att som handbokscommittén i praktiken reducera ordo till en ordningsföljd är inte att ta den frågan på tillbörligt allvar. Förklaring-

arna till förslaget talar mycket om ett ekumeniskt perspektiv, men det är oklart vad detta i praktiken faktiskt innebär. Är kyrkans samlade erfarenhet ett förpliktande arv?

Varför ska vi ha en kyrkohandbok?

Ur ett principiellt perspektiv kan man utifrån denna mångfald diskutera vad vi egentligen ska ha en kyrkohandbok till. Traditionellt torde kyrkohandböcker ha två funktioner. Dels är de ett uttryck för kyrkans tro, lära och bekännelse utifrån principen *lex orandi, lex credendi* – såsom (kyrkan) ber, så tror hon, och vice versa. Det är inte upp till varje enskild präst och församling att definiera tron. Och dels har handboken en normerande funktion för att gudstjänstlivet i en kyrka ska vara någorlunda enhetligt. Men det är tveksamt om kyrkohandboksförslaget fyller någon av dessa funktioner.

De alternativ som förekommer i handboks-förslaget har en stor spretighet. Det finns gudstjänstordningar som uttrycker krav på syndabekännelse före kommunionen och ordningar där det inte behövs. Det finns nattvardsböner med tydlig bön om den helige Andes utgjutande över gåvorna och nattvardsböner där detta saknas. Vilken tro kommer egentligen till uttryck i handboken? Svaret är nog: Det beror på vem du frågar. Både en församling som vill uttrycka sin tro mer traditionellt och en församling som t.ex. vill uttrycka sin tro med mer feministiska drag kommer att kunna detta med kyrkohandboksförslaget. Som vi tidigare skrivit så tror vi inte att kyrkohandböcker i allmänhet driver på vare sig liturgisk eller teologisk utveckling, utan snarare fångar upp, stadfäster och sprider gudstjänstpraxis. På det viset kan handboken snarast sägas beskriva en rådande verklighet. Och den situation som finns i Svenska kyrkan torde vara att trostolkningarna i högsta grad är skiftande.

Har då kyrkohandboken någon normerande funktion? Svaret är nog kort och gott nej. Det finns en ambition hos Kyrkostyrelsen och kommittén att handbokens ställning ska uppgraderas, dvs. att präster och församlingar ska följa kyrkohandboken och inte göra sina egna ordningar. Men eftersom gudstjänsten kommer att kunna skifta ännu mer än i dag, stadfäster man snarare att gudstjänsten ser radikalt olika ut från en kyrka till en annan. Det är nog tveksamt om de präster och församlingar som idag väljer att använda sig av andra alternativ än de som finns i handboken, kommer att bli mindre benägna att göra det i framtiden. Det är snarare tvärtom. Med denna mångfald av alternativ är det frågan om ens domkapitlens sakkunniga i liturgiska frågor kan särskilja vilka alternativ i en gudstjänst som kommer från handboken eller inte.

En annan väg, som skulle vara helt ny för Svenska kyrkan, kunde vara att ge ut en kyrkohandbok som är stramare och mindre variationsrik vad gäller strukturen, men som inte skulle vara förpliktande för präster och församlingar att följa. Den vägen har, vad vi förstår, ELCA gått. Deras *Evangelical Lutheran Worship* är anbefalld och rekommenderad (»commended») av kyrkan, men den är inte i strikt mening förpliktande. Och i Church of England har det i praktiken funnits en stor mångfald av gudstjänstböcker och sångböcker som de enskilda församlingarna använder sig av.

I praktiken skulle skillnaden inte vara så stor, men det skulle officiellt ge ett tydligare uttryck för den mångfald som finns inom Svenska kyrkan, istället för att försöka trycka in det mesta under ett och samma tak i form av en ordning för Högmässa/Mässa/Gudstjänst.

Musiken

Musiken i kyrkohandboksförslaget förtjänar

sin egen genomgång av mer sakkunniga personer än vi. För helhetens skull ska dock noteras att det för den allmänna gudstjänsten kommer att finnas fem olika musikserier, där den första i princip inkluderar de gregorianska melodierna till mässans ordinarium (kyrie, gloria etc.), medan de fyra andra rymmer andra musikaliska uttryck. När högmässa firas ska någon av dessa musikserier användas, medan de kan bytas ut mot andra musikserier när mässa/gudstjänst firas. Här finns alltså utrymme för ytterligare alternativ för dessa moment.

Otaliga musikstilar rymms sida vid sida i dagens samhälle, där musiken spelar en mycket stor roll. Det är därför rimligt både att bredda de musikaliska uttrycken i kyrkohandboken men också att låta församlingarna få använda andra alternativ än de som finns i kyrkohandboken – annars tvingas Svenska kyrkan att med mycket täta mellanrum komplettera handboken i musikaliskt hänseende. Förslaget till kyrkohandbok går någon form av medelväg genom att låta musikstilarna vara fakultativa i mässa/gudstjänst, medan de är fastlagda i högmässan.

En bättre väg är kanske att i kyrkohandboksförslaget fastställa vilket eller vilka textalternativ ett moment ska ha, publicera ett antal olika tonsättningar och musikaliska varianter på dessa men överlåta till församlingarna att använda dessa eller andra tonsättningar. Då skulle en större flexibilitet uppnås och kyrkohandboken mer komma i samklang med den mångfald av musikaliska uttryck som finns i samhället, samtidigt som det bärande teologiska innehållet värnas.

Samma resonemang skulle kunna tillämpas på förslaget i sin helhet. Friheten borde i högre grad än i förslaget gälla den yttre gestaltningen av gudstjänsten. Mässans ordinarium och bärande texter skulle däremot behöva vara fasta: sprungna ur de bibliska källorna, förankrade

Svenska kyrkan

LJUNGBY KYRKLIGA
SAMFÄLLIGHET

Vi söker

Arbetsledande komminister 100%

Vi ser fram emot din ansökan
senast den 7 december 2012.

Läs mer om tjänsten på vår hemsida:
www.svenskakyrkan.se/ljungby

i den allmänkyrkliga traditionen och gemensamt förpliktigande för hela Svenska kyrkan.

Vad händer om 30 år?

I förlängningen av de tendenser vi pekat på kan man ställa frågan vilka konsekvenser denna kyrkohandbok får om den skulle antas. Det övergripande intrycket är att vi i Svenska kyrkan har flera olika typer av kyrkor som samsas under samma tak med en gemensam överbyggnad i form av bl.a. en kyrkohandbok som är så spretig vad gäller den allmänna gudstjänsten att alla kan bli tillfredsställda. Men vad händer om 30 år? Vad händer nästa gång handboken revideras?

Ett scenario är att de texter som är gemensamma för HB 1986 och det nuvarande förslaget i princip är de bärande texterna även i nästa kyrkohandbok, kompletterade med andra texter än nu.

Ett annat att det som idag är de kompletterande texterna är de normerande nästa gång, och att man då alltså väljer att plocka bort de texter som det nuvarande handboksförslaget har övertagit från HB 1986.

En tredje möjlighet är att den väg som kyr-

Ett verkligt herdabrev

BJÖRN FYRLUND OCH ROLF PETERSSON

»Att Ragnar Persenius efter mångårig tjänst som biskop, och mitt i pågående biskopsuppdrag skriver till sitt stift vittnar om en pastoral glöd och vilja att vara herde», skriver Björn Fyrlund och Rolf Pettersson, båda präster i Göteborgs stift, i denna recensionsartikel. Man noterar att ordet »folkkyrka» inte ens nämns i boken, som snarare uppehåller sig vid uppenbarelsens betydelse och trons reella möjligheter att svara mot människors djupaste längtan.

EFTER DRYGT 12 ÅR som biskop i Uppsala har nu Ragnar Persenius skrivit ett herdabrev, *Längtan möter närvaro*. Anledningarna till dröjsmålet är säkert flera. Själv anger han personliga skäl, men det faktum att hans bok *Nådens budbärare. Om den sakramentala folkkyrkan* publicerades kort före tillträdet till biskopsstolen har säkert också spelat in. I den förra boken stod kyrkobegreppet och utvecklingen som ledde fram till kyrkoordningen 1999 i fokus. Nu är det trons liv som fokuseras och självfallet innebär det att denna bok har en helt annan karaktär än den förra. Han skriver i förordet att »herdabrevet bygger på en personlig brottning där människan och Gud står i fokus. Det sker utifrån perspektiv som jag tror är relevanta i kyr-

kans gemensamma uppdrag att dela evangelium i ord och handling». Intressant att notera är att ordet »folkkyrka» inte nämns i herdabrevet.

Herdabrevets kapitel är strukturerade från skapelse till fulländning och man kan också läsa dem utifrån ett kyrkoårsperspektiv, där inkarnationen, Kristi försoning och uppståndelse är i tydligt fokus. Texten är i många stycken djupt personlig utan att bli privat, och Persenius skriver med en god själavårdande känsla och vilja att föra evangeliet nära och göra det känt och förstått i vår tid. Varje kapitel avslutas med en bön och en psalm, vilket förstärker bokens drag av herdabrev i ordets bokstavliga mening. Författaren som skriver vill vara herde som inbjuder till teolo-

kohandboken nu slagit in på fortsätts: inom samma pärmar finns en så stor valfrihet att alla blir tillfredsställda. Kanske får vi se en handbok med multireligiösa inslag.

En fjärde väg är att detta är den sista kyrkohandboken som är förpliktande. Nästa gång blir det valfritt för församlingar och präster att använda olika typer av gudstjänstmaterial.

Att prövas i församlingarna

Det finns mycket mer att säga om detta för-

slag. Inte minst behöver denna analys utifrån förslaget text och förklaringar kompletteras med erfarenheter från församlingarna som under kyrkoåret 2012/13 kommer att använda materialet i sina gudstjänster. Vi ser fram emot att så småningom få ta del av dessa erfarenheter.

Den som vill ladda ner försöksmaterialet som PDF-filer kan göra det från Svenska kyrkans hemsida: svenskakyrkan.se/kyrkohandboken.